

Přeštice

Kraj: Plzeňský

Správní obvod: Přeštice

Nadmořská výška: 345 m n. m.

Počet obyvatel: 6 476

Adresa URL: www.prestice-mesto.cz

Okres: Plzeň-jih

GPS souřadnice: 49.572982N, 13.333499E

První pís. zmínka: 1226 (797 let)

PSČ: 334 01

Historie obce Přeštice

První známou postavou je Svatobor z Přeštic, významná osoba svědčící od roku 1226 na listinách krále Přemysla Otakara I. Jedná se zároveň o první známou písemnou zmínku o Přešticích jako takových.

Z určitých zmínek v písemných pramenech, hovořících o obnovení probošství, nelze vyloučit působení kláštera v Přešticích již před zmíněným Svatoborem, jisté však je pouze to, že Svatobor odkázal svůj majetek „pro naději pro život věčný johanitskému klášteru v Praze u Panny Marie pod řetězem. Pravděpodobně na určitý nátlak však král zaměnil johanitům toto zboží za jiné. Svatobor zemřel po roce 1236 a král Václav I. daroval roku 1238 takto uvolněný přeštický újezd jako odúmrt' své sestře, proslulé Anežce Přemyslovně. Anežka prodala přeštický újezd, zahrnující 15 vesnic (Přeštice, snad Poděvůsy, Horka či Hůrka, Vícov, dvojí Krasavce, dvojí Vodokrty, Zadeň či Zadiny, Lhota, Předence, Klíčov, Radochov, Partolítce, Rudoltice, Krteš a ve Skočicích jedno popluží), za 1 200 hřiven stříbra kladrubskému benediktinskému klášteru. Získané peníze použila na stavbu kláštera a nemocnice sv. Františka v Praze. Téhož roku potvrdili, respektive se vzdali svých nároků v Přešticích i pražští johanité.

Klášterní panství

V královské listině, potvrzující kladrubskému klášteru roku 1239 tuto koupi, jsou Přeštice označeny jako trhová ves. Klášter koupil Přeštice s tím, že zde vybuduje své probošství. Údajně v roce 1245 dal opat kláštera postavit na místě staré kaple gotický kostel zasvěcený Panně Marii. Severně pod bývalým hradem nechal klášter asi během následujícího století vysadit na pravidelném půdoryse městečko s rozlehlým tržním náměstím a domovními parcelami na šířkovém půdoryse. Vysoká úroveň lokace patří k nejpozoruhodnějším v plzeňském regionu. Podoba středověkého probošství, potvrzeného písemnými prameny k roku 1334, není známa. Jeho centrum je kladeno do míst dnešního čp.58. Jednalo se pravděpodobně o rozlehlý opevněný útvar, jehož součástí byla vedle kostela a řadových objektů i ve své podstatě samostatná osada Pohorsko, příslušející přímo k proboštskému kostelu, k němuž odváděli zdejší poddaní platy a roboty.

Z předhusitských dějin se mnoho nedochovalo. Za krále Václava platil klášter z přeštického probošství desátek ve výši jedné kopy grošů. Posledním probošem byl Jindřich, který dal roku 1414 ulít nový zvon pro přeštický kostel. Roku 1420 byl kladrubský klášter vypleněn husity a roku 1421 dal císař Zikmund kladrubské majetky obdobně jako majetky jiných klášterů do zástavy šlechticům.

Zástavní držitelé a renesanční rozvoj města

Přeštice získali do zástavy Jan a Vilém z Rýzemberka. Roku 1421 a 1427 bylo celé zboží, zahrnující kromě Přeštic s Prohořskem i vsi Žerovice, Oplot a Vícov vypleněno husitským vojskem, táhnoucím po

dobytí Tachova a obležení Roupova k Plzni. Po roce 1441 se Přeštic ujali Švihovští z Rýzmburka a nastala doba nerušeného rozvoje. Klášter se snažil získat své majetky zpět, až konečně roku 1457 potvrdil jeho práva král Ladislav a nařídil vydání zastavených statků. Na vyplacení zástavy se však klášteru nedostávalo prostředků a musel se i pro další léta smířit se zástavní držbou Přeštic pány z Rýzmburka. Roku 1494 byl králem Vladislavem Půtovi Švihovskému z Rýzmburka a jeho synům potvrzen zápis na Přeštice, Žerovice, Vstíš a Soběkury, které tak byly součástí jedné z nejvýznamnějších panských držav v Čechách. Klášter se i nadále snažil uplatňovat svůj vliv alespoň na dosazování duchovních do Vícov a Přeštic a užívat příjmy z obou far, neboť formálně přeštické probošství stále existovalo. Kompromisu v této věci se podařilo dosáhnout až roku 1515. Až do roku 1556 dosazoval klášter do Přeštic svého probošta, poté byla ustanovena světská fara, povýšena koncem 16. stol. na děkanství.

První městská práva byla udělena obyvatelům bratry Jindřichem a Václavem Švihovskými z Rýzmburka roku 1519 a 1524, podle výsad měšťanů Horažďovických. Přeštice byly povýšeny na město roku 1525 Ferdinandem I. tehdy byl udělen i znak. Tato práva potvrdil císař Maxmilián II. opět roku 1570.

Po roce 1548, kdy po obrovském zadlužení prodali Švihovští za podmínky vyvozování zastavených statků Švihov i s Přešticemi, dochází k častým změnám zástavních majitelů města. Po Heraltovi Kavkovi z Říčan to byla Markéta Kočovská z Křimic, od roku 1557 Jindřich Vlasatý z Domaslavi, roku 1567 Ludmila Reichensteinova z Kočova a Lvík Příchovský z Příchovic. Roku 1577 prodal Václav Švihovský z Rýzmburka své manželce Markétě z Gutštejna polovici města Přeštic s právem svým na Pohorsku kromě podacího práva v Přešticích a Vícově za 4000 kop grošů. Markéta učinila roku 1584 na toto zboží odkaz pro své dcery, které se podílu později zřekly, a pro syna Karla. Manžel Václav tento odkaz právně napadl. Časté spory o majetková práva kladrubských benediktů vyřešil císař Rudolf II. tak, že druhou polovici Přeštic Václavu Švihovskému roku 1578 odňal a jako nový komorní statek postoupil Michalovi Španovskému z Lisova na Pacově a Vožici, císařskému radovi a nejvyššímu písaři.

Klášteřu tak bylo odňato právo na jejich vykoupení a Přeštice tak byly majetkově rozděleny. Spor o druhou polovici vyzněl tak, že Markéta z Gutštejna roku 1586 postoupila svoji polovici opět svému manželu Václavu Švihovskému na Horažďovicích. Z roku 1586 pochází právo na vaření a šenkování piva, udělené tehdejšími držiteli statku Václavem Švihovským z Rýzmburka a Michalem Španovským z Lisova. Roku 1589 povolil Rudolf II. městu třetí trh

Po rozsáhlém požáru v roce 1590, kdy shořelo celé město i s Pohorskem a částí kostela, žádali oba majitelé, Bedřich Švihovský a Michal Španovský, o odklad placení královských berní. K majetkovému scelení Přeštic došlo poté, co Michal Španovský postoupil svůj díl města s Pohorskem Bedřichu Švihovskému výměnou za vsi Žerovice a Krasavce. Roku 1597 prodal Bedřich Švihovský z Rýzmburka a ze Švihova na Nalžovech a Neprachovech Přeštice své manželce Johance Švihovské. Johanka poté přikoupila zbytek původního statku se Žerovicemi. Bedřich Švihovský však v této době začal usilovat o navrácení zboží zabaveného jeho otci císařem, tento spor byl ukončen až roku 1630 ve prospěch jeho syna Petra Voka Švihovského. V té době ve městě bylo i několik šlechtických domů, kde sídlili přechodně držitelé města. Na počátku 17. stol. zde v jednom domě sídlil Janovský z Janovic, jemuž patřila Dolní Lukavice, a dále je připomínán dům zvaný Jiřikovský Petra Voka Švihovského z Rýzmburka.

Kolem roku 1600 měšťané odepřeli své povinnosti, spor ve věci robot a svobodného odkazu byl vyřešen ve prospěch vrchnosti, tedy Johanky Švihovské. Město bylo i dějištěm tehdy nikoliv neobvyklých

násilných činů a soubojů. Roku 1613 probodl Karel Příchovický z Příchovic v Přešticích Jana Markvarta Lukavského z Řeneč. K podobné události, při které byl zabit Jindřich Chlumčanský z Přestavlk, došlo i v roce 1619. Tyto násilné události byly brzy vystřídány hrůzami třicetileté války, které se díky poloze města na hlavní silnici několikrát opakovaly. Další velký požár v roce 1643 zničil 56 domů.

Poškození města během války zachycuje ještě berní rula. K roku 1654 udává 24 sedláků a jednoho pustého, 12 chalupníků a jednoho pustého, 30 tzv. zahradníků a jedenáct pustých a čtyři pohořelé. V Pohořsku byl jeden chalupník a 10 tzv. zahradníků.

Baroko, obnova a zánik klášterního panství

Roku 1705 byly od příchovického panství Přeštice odděleny a prodány kladrubskému klášteru za 75 000 zlatých. Smlouva byla učiněna mezi Marií Josefou, hraběnkou z Lobkovic, a opatem kladrubského kláštera Maurem Fintzgutem. Brzy poté přikoupili benediktini i Příchovice, protože však nedosáhli císařského povolení, odprodali je roku 1716 Jinřichu Henigarovi ze Seeberka na Štěnovicích.

Přeštičtí měšťané si nechali roku 1712 svá práva znovu potvrdit císařem Karlem VI. Řádoví správci bydleli v Přešticích ve svém domě pod školou, nyní hostinec čp. 22, děkanský úřad však vykonával světský děkan. Duchovní správa ke kostelům v Přešticích a Vícově byla po mnoha sporech s konzistoří přičtena benediktinům teprve roku 1719. Spory o vícovskou faru, do kterých se zapojil i vlastník sousedního statku Henigár ze Seeberka, trvaly dále. Roku 1750 byla započata stavba nového kostela a od roku 1744 i nové budovy proboštvství. Po zrušení nevolnictví platili přeštičtí roční daň ve výši 400 zlatých.

Od roku 1711 byly konány slavné poutě a procesí k zázračnému obrazu Bolestné Matky Boží, který byl z městského domu Alžběty Hofmistrové přenesen na hlavní oltář kostela. Čtvrtý výroční trh byl potvrzen r. 1711. Jeden čas zde byla i dragounská kasárna v Mollerově domě.

Po zrušení kláštera roku 1785 v rámci císařských reforem koupil přeštický statek tvořený tehdy městem Přeštice, Pohořím, Vícovem a třemi poplužními dvory a mlýnem v Přešticích Hugo Damián Ervín hrabě ze Schönbornu, který ho připojil ke svému fideikomisnímu dolnolukavickému panství. Roku 1790 bylo ve městě 206 domů.

Město dále těžilo ze své výhodné polohy na zemské silnici. Od roku 1795 projížděl pravidelně Přešticemi poštovní dostavník z Plzně na Klatovy. Roku 1809 se začíná stavět nová silnice z Plzně do Klatov, která výrazně ovlivnila charakter vsí na trase. Z Přeštic byla poté budována druhá silnice do Nepomuka.

Konec feudalismu a novodobé dějiny

Roku 1832 ve městě vypukla cholera, která se díky pozornosti lékařů vyžádala během čtyř měsíců pouze 22 obětí. 1833 navštívili město císařský pár František I. a Karolína Augusta a podobně r. 1835 Ferdinand I. po své korunovaci. Rokem 1848 zaniká státní správní reformou feudální správa a Přeštice jsou určeny za sídlo okresního zastupitelstva. Byly zde dva výsadní hostince - „U tří křížků“ a „U bílého koníčka“, město mělo právo vybírat mostní mýto. Výroční trhy na dobytek byly vyhlášené v Širokém okolí a kromě toho byly konány pravidelné týdenní na potraviny. Největší vliv na proměnu města měly poslední velké požáry, v roce 1784 bylo požárem zničeno 20 domů, další následovali v letech 1807, 1810 a 1866 a ještě roku 1892 vyhořel kostel.

Rozvoj města výrazně ovlivnilo vybudování železnice r. 1874. Další trať, vedoucí kolmo a propojující trať domažlickou, klatovskou a budějovickou, připravená v letech 1884 až 1898, zůstala pouze v plánech.

V této době vznikají ve městě kulturní spolky, roku 1868 pěvecký spolek „Skála“ a 1889 zábavní a divadelní spolek „Úhlavan“. Roku 1900 bylo ve městě 402 čp. a 3 457 obyvatel. Zdejší židovská komunita tehdy dosáhla svého vrcholu (102 členů). Pro židovskou komunitu sloužila od 18. stol. židovská modlitebna, nahrazená r. 1910 synagogou a rabínským domem. Nejvýznamnějším jejím příslušníkem byl Leopold Weisel (nar. 1804), sběratel a vydavatel židovských pověstí a spisovatel. V této době byl založen i židovský hřbitov za městem.

Období první republiky přineslo velký stavební rozmach. Vedle čtvrtě rodinných domků to byly zejména velké ústřední budovy jako okresní hejtmanství, okresní záložna hospodářská, okresní nemocenská pojišťovna, okresní soud, pošta a též nová velká sokolovna.

Po obsazení Sudet roku 1939 se z Přeštic stalo pohraniční město. Poválečný vývoj města je ukázkou komunistické degradace, která je v případě Přeštic zvláště výrazná. Bylo zrušeno v postatě všechno, okresními úřady počínaje a školami, muzeem, spolky a organizacemi konče. Pro město určující početná střední třída, tvořená vedle řady živnostníků a sedláků i úředníky, přestala existovat. Soukromé podniky byly nahrazeny malými pobočkami státního podniku Tesla a Prefa, Komunálními službami, stavebním podnikem, strojní traktorovou stanicí, zemědělským družstvem a zemědělským nákupem, jehož areál s obrovským sílem, zastíňující charakteristické městské panoráma s kostelem, je trvalým pomníkem éry socialismu. Ještě hůře se na podobě města podepsalo vybudování panelového sídliště v těsné blízkosti náměstí. Ve městě zanikla řada hodnotných staveb, zejména barokní hospodářský dvůr při děkanství a bývalá židovská synagoga, později modlitebna Českobratrské církve evangelické, sousoší sv. Benedikta z r. 1729 a památník T.G.Masaryka na náměstí, zmizel i půvabný starý mlýnský náhon s ostrůvkem a malou vodní elektrárnou.

